

**ҚР БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНА ДЕЙІНГІ БІЛІМ
БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БАҒЫТТАР**

халықаралық ғылыми-теориялық конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-теоретической конференции

**ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В СОВРЕМЕННОМ
ДОВУЗОВСКОМ ОБРАЗОВАНИИ**

Қазақстан Республикасы, Алматы

мазмұнымен байланысты болмауы мүмкін, сондықтан бұл кезеңді басқа адамға (мұндай жағдай қолданбалы математикалық зерттеулер тәжірибесінде жиі кездеседі, яғни формалданған есептің шығарылуы басқа кәсіби математикке не компьютерге тапсырылуы) тапсыруға болады. Бірақ, мектеп тәжірибесінде біз кейде модель ішіне енетін шамалардың мазмұндық түсіндірмесіне сүйенеміз, бұл математикалық есептің шығарылуын жеңілдетуге мүмкіндік береді. Біздің жағдайда жүйенің стандартты шешімі келесі жауаптарды береді: $t_1=224$, $t_2=20$. Бұл жауаптардың екеуі де қарастырып отырған жүйені қанағаттандырады, яғни ешқайсысы да бөгде түбір емес. Сондықтан, осы жауаптардың алынуымен есепті шығарудың екінші кезеңін аяқталды деп санауға болады.

Үшінші кезең – интерпретация кезеңі, біздің жағдайда, алынған шешімдегі түбірлерді тексеру болып табылады. Бұл жеңіл мәселе кейде қате көзқарас тұрғысынан түсіндіріледі. Көбінесе, есептің бөгде түбірлерін жүйенің бөгде түбірлерімен шатастырады немесе есептің шартында берілгендердің біреуін белгісіз ететін, кері есеп құрастыру жолымен тексеруді және т.б. ұсынады.

Бұл есептің дұрыс шешілуі интерпретация кезеңін анықтаумен байланысты, бұл жерде алынған жауаптар бастапқы жағдаймен үйлесімділікке тексеріледі. Мұнда жүйенің бөгде түбірлері ескерілмейді, олар екінші кезеңде алынып тасталуы керек. Сонымен қатар, кері есеп құрастыру жайлы ұсыныстар да жарамды: егер 113га алқаптан астық жинайтын комбайндар саны туралы есепте – 25,5 комбайн деген үйлесімсіз жауап алынса, онда кері есепте де осындай комбайндар санымен есептенде, 113га жауабы шығатыны анық.

Математикалық модельмен үйлесетін, бірақ бастапқы жағдайға сәйкес келмейін бөгде жауаптар біздің есепке математикалық изоморфты болатын басқа жағдайда әбден қолайлы болуы мүмкін. Сондықтан, жүйенің шешімі есептің жауабы болуы не болмауының жалғыз критерийі тендеу құру үдерісіне енген барлық шамалардың бастапқы жағдайдың терминдерінде түсіндірмесінің болуына байланысты. Осы себепке байланысты біз $t_1=224$ сағ деген шешімді бірден ескермейміз, өйткені есептің мағынасы бойынша кемеңіз өзен бойымен жүріне кеткен уақыт теріс бола алмайды, сонымен қатар, бір кемеңіз А-дан В-ға жүрген жалпы уақыт, мысалы, 61сағ аспай тұр, ал қарастырылып отырған жауап бойынша ол әлдеқайда көбірек болып отыр. $t_2=20$ жауабы жоғарыдағы шарттарды қанағаттандыратынын тексеру қиын емес. Бірақ – бұл көптеген қолданбалы есептер үшін әдеттегі жағдай – мұндай түрде тексерудің түптеп келгенде қажеттігі жоқ, өйткені есептің шартында суреттелген жағдай шынайы өмірде орын алған деп ескеріледі де, осының негізінде есептің кем дегенде бір шешімі болуы тиіс. Ал есептің барлық шешімдері алдын ала біз құрған тендеулер жүйесін қанағаттандыруы керек болғандықтан, онда жалғыз қалған жауап есептің жауабы болып табылады.

238

Көріп тұрғанымыздай, мәтіндік есепті шығару үдерісінде жоғарыда талданған үлгінің барлық үш кезеңі жүзеге асырылады. Сонымен қатар, шешімді тиянақты талдау математиканың қосымшаларымен байланысты іс-әрекетке тән, жеке жақтарын анықтауға мүмкіндік береді.

Сөйтіп, есептің шартынан нақты математикалық модельге өту кезінде дәлелдеулер емес, шындыққа саятқан пікірлер қолданылды. Сонымен қоса, біз жылдамдық пен бағыт ұғымдарының мағынасын анықтамағанымызды ескерте кету керек. Шындығына келгенде, біздің жалғыз талабымыз формализация жүргізуге мүмкіндік беретіндей, берілген шамалардың бірқалыпты қозғалыс формуласына сәйкес келуі талабы еді. Есепті шығару үшін жылдамдық пен бағыт тұрақтылығын негізге алу мүлдем керек емес: бізге тек бірқалыпты қозғалыстың формуласын қолдану мүмкіндігі туралы көмескі қабылданған жорамалдың өзі жеткілікті.

Шығару кезеңінің қызықты жерлерінің бірі – математикалық зерттеудің қатандығы мен толықтық деңгейін бастапқы жағдайдың мағынасымен қиыстыру, яғни есеп шартына кіретін өлшемдердің шынайы мәнімен үйлесуі. Бұл мәндердің өтпелі кезеңдерде қолданылуы табиғи нәрсесі, ал математикалық есепті шығару үдерісіне мазмұндық және математикалық емес түсініктемелердің енгізілуі мүлдем керексіз жайт.

Жоғарыда жасалған талқылау, тіпті осы сияқты айтарлықтай қызықсыз есептің шығарылуы информатиканың қолданбалы бағыттылығының өзіне ғана тән сәттерінен тұратынын көрсетеді. Бұл орта мектептегі информатиканың қолданбалы бағытына елауір табиғи жолмен жете алатынымызға сендіреді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1) Рагулина М.И. Развитие содержания математического образования в условиях информатизации // Компьютерные технологии в математической деятельности педагога физико-математического направления. Омск, 2008
- 2) Ершов А.П. Информатика мен есептеуші техника негіздері. 9 класс. Алматы, «Мектеп», 1985
- 3) Рахимжанова Л.Б. Формирование представлений методологии математического моделирования и вычислительного эксперимента на уроках информатики // Алматы, 2002

Сапаева Г.Е.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (Қазақстан Республикасы)

ҚАЗАҚ ТІЛІН МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ РЕТİNДЕ ҮЙРЕТУ МӘСЕЛЕСІ

Еліміз егемендік алғаннан бері қазақ тілін оқыту, оның әдістемесін жетілдіру мәселесі күн тәртібінен түспей келеді. Жакында тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының жобасы жасалынып талқыға ұсынылғанын да аян.

239

Бүгін шын мәнінде ел болашағына, ұлт руханиятының өсіп, өркендеуіне үлкен үлес болып қосылатын жүйелі бағдарлама жобасы жасалды. Мемлекеттік бағдарламаның басты мақсаты – Қазақстанда тұратын барлық ұлттардың тілін сақтай отырып, ұлт бірлігін нығайтудың маңызды факторы ретінде саналатын мемлекеттік тілді балабақша, мектеп, жоғары оқу орындарында, мемлекеттік қызмет пен қоғамдық-саяси, әлеуметтік кәсіпкерлік саласында батыл қолданғысы енгізіп, қазақстандықтардың өмірлік қажеттілігіне айналдыру. Балабақшадан бастап жоғары оқу орындарына дейін қазақ тілі сабақтары жүргізіледі. Бірақ қазақ тілінің бүгінгі жағдайы әлі де болса тіл үйрету мәселесіне жаңаша көзқарастың қажет екенін аңғартады. Қазақ тілін мектепте, жоғары оқу орындарында оқыту жеткіліксіз болғандықтан еліміздің әрбір облыс орталықтарында, аудандарында тіл үйрету орталықтары жұмыс жасап жатыр. Мемлекеттік қызметкерлерге қазақ тілін тегін үйрету мәселесінің де қолға алынғанына да бірнеше жылдың жүзі болып қалды. Десе де нәтиже біз күткендей болмай отырған жағдайымыз бар. Осы тұрғыдан алғанда біз мемлекеттік тілді қалай оқытып жүрміз деген заңды сұрақ туындайды. Соңғы кездері қазақ тілін оқыту мәселесіне қатысты ғылыми әдебиеттерде, бұқаралық ақпарат құралдарында қазақ тілін екінші тіл ретінде оқыту, қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту және қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқыту деген мәселелер көтеріліп жүр.

Қазақ тілін екінші тіл ретінде үйрету деген ұғым тіл үйренушінің өзінің ана тілінен кейінгі үйренетін тілі дегенді білдіреді. Бұл ұғым өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйретуде қолданылғаны дұрыс. Ал өз ана тілін білмейтін қазақтарымыз үшін қазақ тілін екінші тіл ретінде қалай үйретпекпіз?

Қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде үйрету деген мәселе барша жұртқа түсінікті және қазақ тілін оқытудың мақсат-мүддесін айқындайды. Қазақстанда тұратын кез келген азаматқа қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде үйрету болашағымыздың сенімді кепілі болмақ. Қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқыту керек. Осылай атау біздің санамызда елдікті, тәуелсіздікті сіндіреді. Әрбір жеке тұлға мемлекеттік, елдің бүгін және ертеңі. Елдік психология, елдік қасиет, елдікті құрметтеу – мемлекет тілін білумен шектес келетін қасиетті ұғымдар. Сондықтан, ең алдымен, қазақ тілін оқытудың мәртебесі де осы аяда түсіндірілуі керек. Мемлекеттік тілді оқыта отырып, жастардың бойына елдік сана сіндіріліп, мемлекеттік рәміз, ұлттық дің, ұлттық болмыс туралы ақпараттар толық беріледі.

Қазақ тілін оқытудың бірлігі мен жүйелілігін арттыру үшін, әлеуметтік тапсырыстарға жауап беруде, атқарылатын істер көп. Қолданыс құралы ретінде әлемдік мәнге не болып отырған ағылшын, неміс, француз, орыс т.б. тілдерінің оқыту жүйесінің әдіс-тәсілін үйренеріміздің мол екені де жасырын емес. Әсіресе шет тілдерін оқыту

240

әдістемесін қазақ тілін оқыту барысында тиімді пайдалану бүгінгі күннің өзекті мәселесі екенін атап айтқанымыз келеді. Соңғы жылдары бұл мәселе төңірегінде де біршама жетістіктер бар екені рас. ХХІ ғасыр сұранысына жауап бере алатын тілді үйренудің басты тәсілдерінің бірі – денгейлік оқыту жүйесі, қатысымдық әдіс кәзіргі уақытта көптеген жоғары оқу орындарында оқытылатын қазақ тілінің әдістемелік негіздемесіне айналып та үлгерді. Тілді үйретуде қатысым әдісінің тілді жылдам әрі сапалы меңгерту, оны кез келген ортада еркін тілдік қатынасқа түсе алатын дәрежеге жеткізу мүмкін емес. Қазақ тілін оқытудың тиімді әдістері туралы айтқанда қатысымдық әдіс (коммуникативный метод) деген әдіс туралы айтқан дұрыс. Өйткені кәзіргі кезде қазақ тілін үйретудегі басты кемшілік тіл үйренушінің мемлекеттік тілде сөйлете алмай отыруымызда болып отыр. «Шет тілін меңгертудегі негізгі әрекет – қарым-қатынас үрдісі, сөйлеу қатынасы» [1:189] екендігі бүгінгі күнде бұлтартпас ақиқат екендігі белгілі. Сол себепті де мемлекеттік тілімізді басқа ұлт өкілдеріне меңгертуде дүние жүзінің әдістеме ғылымында үлкен жетістіктерге қол жеткізіп жүрген қатысымдық бағытты ұстану бүгінгі күннің аса өзекті мәселелерінің бірі.

Тілді оқытудың ұтымды әдістерін іздестіру ғылымда қатысым әдісін алға шығарды. «Коммуникация» сөзінің негізгі мазмұны жалпы қарым-қатынас, араласу, хабарласу, байланыс деген сияқты мағыналарды білдіре келіп, адамдардың тіл арқылы сөйлесу процесін, тілдесу ерекшеліктерін, тілдің әлеуметтік мәні мен қоғамдық қызметін, адамдар арасындағы қарым-қатынасты, өзара түсінілушілікті көрсетеді. Сонымен, «коммуникация» - қарым-қатынас, өзара байланыс деген ұғымды білдіреді. Тілді үйретуге қатысты әдісті сөз еткенде, арнайы қарастырылған тілші-әдіскер – Е.И. Пассов[2:173]. Ол қатысымдық әдісті сөз етпестен бұрын, жалпы оқыту әдісіне тән бірнеше белгілерді бөліп шығарды.

Мұндай белгілер мыналар:

1. Әрбір оқыту әдісі белгілі бір мақсатқа жетудің құралы болып табылады. Қатысымдық әдістің негізгі мақсаты – сөйлеу әрекетінің түрлерін (айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым, тілдесім) меңгерте білу.
2. Әдіс оқыту процесіндегі тактиканы емес, стратегияны анықтайды, сондықтан да ол (әдіс) оқытудың шартына тәуелді болмайды.
3. Оқыту әдісінің аумағы өте кең, сондықтан сөйлеу әрекетінің қай түрінде болсын оқытудың барлық жақтары қамтылады.
4. Әдісте барлық қиғалдардың басын біріктіретін ең басты, негізгі идея болады. Басты идея методологиялық рөл атқара келіп, әдістің жүзеге асуы үшін барлық мәселелердің басын біріктіреді.

241

Сөз болып отырған әдіске қатысты негізгі идея, басты өзек – қатысым болып табылады. Қазақ тілі білімінде қатысымдық әдістің негізін қалаған профессор Ф. Оразбаева берген анықтамаға жүгінесек, «Қатысымдық әдіс дегеніміз – тіл үйренуші мен оқытушының тікелей қарым-қатынасы арқылы жүзеге асатын; белгілі бір тілде сөйлеу манерін қалыптастыратын, тілдік қатынас пен қағидалардың жүйесінен тұратын; тіл үйретудің тиімді жолдарын тоғыстыра келіп, тілді қарым-қатынас құралы ретінде іс жүзінде асыратын әдістің түрі» [3:78].

Сөйлеу үшін тіл үйренуші тілдік көрсеткіштер мен сөйлеуде жұмсалатын тұлғалардың тіркесу заңдылықтарын білуі, тілдік құралдарды қолданудың амал-тәсілдерін меңгеруі қажет.

Сөйлеу кезінде тілдік тұлғалардан бұрын қатысымдық тұлғаларға, әсіресе олардың байланысу, қолданылу жолдарына, амалдарына ерекше назар аударылады. Мұнда тілдің кіші, үлкен, дара, күрделі бөлшектерінің бәрі бір ортақ мақсатқа – сөйлей білуге, айтар ойды жеткізуге жұмсалады. Сөйтіп, адамдардың тілдік қарым-қатынасы жүзеге асады, сөйлесім, тілдесім өз нәтижесін береді.

Сөйлеуді үйрету барысында қатаң талаппен сұрыпталған лексикалық, фонетикалық, грамматикалық сөздер мен сөздік материалдар алынады. Олардың барлығы сөйлеуді меңгеруге тікелей қатысы бар жағдаяттар болып табылады. Қатысымдық технология, негізінен:

- а) оқу материалын меңгеруге бағытталады;
- ә) тіл үйренушінің тұлғасына бағытталады;
- б) оқытушы мен тіл үйренушінің ынтымақтастығына бағытталады, сол арқылы оқу мақсаты жүзеге асырылады.

Оқытудың жаңа технологияларын пайдалануда жоғары оқу орнының алатын орны ерекше. Өйткені білім де, тәрбие де, дүниеге көзқарас та жоғары оқу орнында қалыптасып, орнығады. Осыларды іске асыратын басты тұлға - ұстаз. Қазіргі кезде шығармашылық ізденіс қабілеті дамыған, жаңа педагогикалық технологияларды жете меңгерген, мамандық шеберлігі қалыптасқан оқытушы қажет.

Негізгі мақсат – мемлекеттік тіл мәртебесін арттырып, дамытудың бір жолы – қазақ тілінің мамандық тілі, ғылым тілі ретіндегі қолданыс аясын кеңейту. Студенттерге кәсібіне байланысты терминдерді игерту (іс-қағаздарын рәсімдей білу дағдыларын жетілдіру) қазақ тілін сапалы оқытудағы маңызды мәселелердің бірі. Қазақ тілі сабағында болашақ маманның кәсіби қызметінде жиі кездесетін құжат түрлері, тінтіл сөйлеу жағдаяттары, проблемалық өндірістік жағдайлар қамтылуы қажет. Сөйлеу, оқу іскерлігімен қатар, жазу іскерлігін, проблемалық ситуациялардан шыға білу іскерлігін дамыту сабақта интерактивті оқыту әдістерін қолдануды талап етеді. Қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде отандық және шетелдік тіл үйрету әдістемелерінің өзіндік үлгілерін тиімді пайдалана отырып, үздіксіз оқыту- бүгінгі күннің

басты талабы. Бұл – өсіп келе жатқан жас ұрпақтың үйлесімділікпен дамуы, елдік рухты көкірегіне түйіп, ұлттық дүниетанымды терең меңгеруі үшін де, елдік санада тәрбиеленуі үшін де аядай қажет. Тілді оқытуда, әсіресе, жеке тұлғаның қалыптасуына ерекше мән бере отырып, тіл арқылы ұлтжанды азамат тәрбиелеу басты назарда болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1) Оразбаева Ф. Тілдік қатынас пен қатысым әдісінің ғылыми-теориялық негіздері. Пед. ғыл. докт. дис. - Алматы, 1996 ж. – 345 б.
- 2) Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. 2 изд. М. Просвещение, 1991. - 312 с.
- 3) Оразбаева Ф. Тілдік қатынас: теориясы мен әдістемесі. – Алматы, 2000 ж. - 256 б.

Сарсембаева И.В.

с. Али, СШ №22

Илийского района Алматинской области (Республика Казахстан)

СИСТЕМНАЯ РАБОТА С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ – ОДНО ИЗ ВАЖНЕЙШИХ УСЛОВИЙ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Казахстан выходит на арену международных экономических и культурных связей с государствами мирового общества и нуждается в формировании интеллектуальной элиты, достойно представляющей нашу страну в развивающемся мире. Развитие детской одаренности стало одним из приоритетных направлений образовательной политики государства.

В общечеловеческой культуре одаренность рассматривается как самостоятельная ценность, как уникальное явление человеческой природы, и поэтому весь смысл работы с одаренными детьми сводится, по мысли Фрейда, «к лучшему использованию человеческого ресурса», ведь экономика 21 века – это экономика человеческого капитала, где система образования становится приоритетной производственной отраслью.

Проблема одаренности в настоящее время становится все более актуальной. Это прежде всего связано с потребностью общества в неординарной, оригинально мыслящей личности. Неопределенность современной окружающей среды требует не только высокой активности человека, но и его умения, способности нестандартно мыслить и действовать. Решение этой проблемы обеспечивается Государственной программой поддержки молодых талантов, распоряжением президента «О государственной поддержке, выявлении и развитии школ для одаренных детей», созданием Республиканского научно-практического центра «Дарын», Концепции развития детской одаренности.